

ІНТЕРІОРИЗАЦІЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ УЧНЯМИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ СКЛАДНОГО РЕЧЕННЯ

*Алла Ярмолюк,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України*

УДК 372.8:811.161.2

У статті на основі аналізу філософських, психологічних, методичних праць з'ясовано сутність понять «цінність», «ціннісна картина світу», «ціннісні орієнтації», «інтеріоризація». Акцентовано на важливості ціннісного компонента як складника внутрішньої структури компетентності. З'ясовано, як відбувається механізм інтеріоризації цінностей учнями 9 класу, визначено умови організації цього процесу на уроках української мови. Ґрунтуючись на твердженні, що інтеріоризація є цілісним процесом і здійснюється як на інтелектуальному, так і на емоційно-чуттєвому рівнях сприймання особистості, наголошено на важливості реалізації під час вивчення мовних тем соціокультурної змістової лінії, яка спрямована на усвідомлення й засвоєння загальнокультурних і національних цінностей учнями. Виділено типологію цінностей для комплексних вправ, розроблених на основі текстів соціокультурної тематики. Представлено зразки інноваційної системи вправ і завдань із синтаксису складного речення, спрямованої на формування компетентної мовної особистості.

Ключові слова: *цінності, ціннісні орієнтації, інтеріоризація, компетентна мовна особистість, синтаксична компетентність, соціокультурний підхід.*

Поставлення проблеми. Нові ідеї, знання й поняття загальнокультурних цінностей, ідеалів утверджуються в суспільній свідомості через просвіту й освіту, яка покликана відродити й утілити в життя споконвічні цінності українського народу, ефективно впливати на всебічний розвиток особистості.

Успішній соціалізації юної особи, виробленню відповідальної громадянської позиції, формуванню патріотичних почуттів, самоактуалізації й розвитку творчого потенціалу її сприяють компетентнісний, особистісно орієнтований і гуманістичний підходи, визначені в Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, програмі з української мови як пріоритетні. Документи орієнтують сучасну школу на формування високоморальної, національно свідомої особистості, яка досконало володіє комунікативною компетентністю й мовленнєвою культурою [3; 6]. Внутрішню структуру компетентності визначають знання, пізнавальні й практичні навички, ставлення до світу, емоції, цінності й мотивації. Отже, в ієрархії характеристик компетентної особистості важливе місце відведено ціннісному компоненту. Засвоєння загальнокультурних цінностей сприяє всебічному розвитку особистості, мотивації її дій та усвідомленню власної поведінки, готовності реалізувати себе в суспільстві. Тому нині зростає роль української мови як важливого засобу інтеріоризації цінностей учнями загальноосвітніх шкіл.

Мета статті – розкрити роль загальнокультурних і національних цінностей у формуванні компетентної мовної особистості, з'ясувати психологічний механізм інтеріоризації цінностей учнями 9 класу та визначити умови й способи організації цього процесу на уроках української мови; презентувати систему вправ і завдань, спрямовану на інтеріоризацію дев'ятикласниками цінностей під час вивчення синтаксису складного речення.

Ступінь вивченості проблеми. Філософія і методологія науки розглядає поняття цінностей як одне з найскладніших. Тому спроби осмислення цієї категорії в аксіологічній, соціологічній і психолого-педагогічній літературі засвідчують різноплановість визначень і класифікацій.

Проблема цінностей – предмет постійної уваги вітчизняних і зарубіжних філософів, соціологів, психологів і педагогів. Їхні праці присвячено з'ясуванню суті понять «цінності», «ціннісні орієнтації», добору критеріїв щодо класифікацій типів цінностей, розробленню таких класифікацій (Баєр К., Воловик В., Гершунський Б., Дробницький О., Кремень В., Майзель І., Маслоу А., Марков В., Платонов К., Подольська Є., Рокич М., Сагатовський В., Солонін

Ю., Сохань Л., Узнадзе Д., Школенко Ю.). Учені досліджують психологічну природу цінностей і механізми формування системи ціннісних орієнтацій особистості, визначають педагогічний вплив на процес засвоєння цінностей, моделюють способи інтеріоризації їх (Андрущенко В., Гусинський Е., Журавльова Н., Зязюн І., Крижко В., Леонтьєв Д., Роджерс К., Рубінштейн С., Савченко О., Сухомлинська О., Сухомлинський В., Хомич Л.). Вплив духовної культури на формування життєвих цінностей вивчали І. Бех, Т. Бутківська, В. Вернадський, А. Гуревич, Д. Леонтьєва, П. Сорокіна.

Аналіз літератури засвідчує, що значна частина сучасних психолого-педагогічних досліджень стосується проблеми формування ціннісних орієнтацій у студентів, учнів старшої школи; розглядається це питання в контексті вивчення іноземної мови (Гез М., Зимня І., Пассов Ю., Редько В.). Аксіологічний підхід до формування особистості педагога в системі неперервної освіти висвітлено в наукових дослідженнях (Бондарук Г., Лапаєнко С., Макаренко О., Машкова І., Нікітчина С., Панченко В., Султанова Л., Усатенко Т., Хомич Л., Шахрай Т.). Низку методичних праць присвячено формуванню ціннісно-сміслових орієнтацій учнів старшої школи засобами змісту сучасного підручника (Васьківська Г., Косянчук С.), пошуку дидактичних шляхів формування цінностей на уроках історії та суспільствознавства в старшій школі ЗНЗ (Пометун О.).

Учені трактують *цінності* як філософську, соціальну, політичну, психологічну категорію, в основі якої лежить позитивна чи негативна оцінка природних явищ, форм суспільної організації, історичних подій, моральних учинків, надбань культури всього людства, окремого суспільства, народу, соціальної групи чи особи в конкретний історичний період (Чижевський Б.); розглядають цінність як особливу визначеність суспільно значущих предметів і явищ (Коршунов А., Мантатов В.); ототожнюють цінності з ідеалом, природними й суспільними явищами, які несуть добро (Тугарінов В.); визначають їх як категорію, що має значення для задоволення потреб людини (Анісімов С., Диміна Є., Кулюткін Ю., Москаленко А., Нарський М.); вважають, що, окрім задоволення потреб, цінності визначають ставлення суб'єкта до предметів і

явищ навколишнього світу, яке проявляється в ціннісних орієнтаціях, соціальних установках, рисах характеру особистості (Бутківська Т.). Розуміння цінностей як узагальнених уявлень, ідей, стереотипів суспільної та індивідуальної свідомості, що є критерієм поведінки суб'єкта, репрезентовано в працях В. Оссовського, І. Попової.

Обґрунтований підхід до визначення цінностей запропонував М. Каган. Виділяючи рефлексійно-емоційну й регулятивну функції їх, учений визначає *цінності* як внутрішній, емоційно засвоєний орієнтир діяльності суб'єкта, що сприймається ним як власний задум. Наголошуючи на двомірності цінностей, яка виявляється як у суб'єкт-об'єктній, так і в суб'єкт-суб'єктній взаємодії, учений наголошує, що цінності спрямовують, зорієнтовують, регулюють стосунки людей, таким чином згуртовуючи тих, хто сприймає одні й ті ж або подібні цінності, і роз'єднуючи тих, які сповідують протилежні. Важливим для нашого дослідження є висновок про те, що виховання й навчання – це процес цілеспрямованого формування в учнів системи цінностей, що є до того ж ознакою компетентної особистості [4].

Досліджуючи механізми впливу соціуму, культури на учня, психологи й педагоги акцентують увагу на необхідності адаптації дитини до радикальних соціальних перетворень, вироблення готовності й уміння впоратися з ними.

У цьому аспекті важливими для нашого дослідження стали праці психологів, присвячені з'ясуванню суті поняття «інтеріоризація», описові виникнення й перебігу цього процесу. Інтеріоризацію вчені розглядають як процес формування розумових дій і внутрішнього плану свідомості через засвоєння суб'єктом зовнішніх дій з предметами і соціальних форм спілкування. Автором терміна вважають П. Жане, ідею інтеріоризації поглиблено розвивали вчені Ж. Шижк, А. Валлон, які репрезентували проблему переходу від дії до думки у французькій психології. Інтеріоризацію як процес формування внутрішньої структури людської психіки через засвоєння цінностей, вростання їх в особистість розглядав Л. Виготський. Розкриваючи суть спілкування як важливої психічної функції людини, Виготський, як і Ж. Піаже, пов'язує інтеріоризацію з виникненням мови [2; 11].

Одним із показників становлення ціннісно-орієнтованої особистості, яка готова до міжкультурної комунікації, на думку низки науковців, є соціокультурна компетентність [8]. Значна частина досліджень цього напрямку присвячена роботі зі студентами або здійснюється в контексті вивчення іноземної мови (Гез М., Зимня І., Леонтьєв О.О., Манакін В., Пассов Ю., Редько В., Сафонова В., Смелякова Л.); соціокультурний розвиток учнів розглядають як лінгвометодичну проблему (Кучерук О.); окремі праці присвячені роботі з текстами соціокультурної тематики на уроках української мови (Бондаренко Н., Голуб Н., Пентиліук М.).

Ретельного доопрацювання в цьому напрямі потребують такі аспекти навчальної роботи, як визначення ефективних методів, форм і прийомів формування соціокультурної компетентності в учнів основної школи; розроблення спеціальної системи завдань і вправ, добір навчальних текстів соціокультурної тематики для цієї системи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна філософія освіти пропонує нову, соціально й культурно орієнтовану модель навчання, пов'язану з використанням внутрішнього потенціалу людини, її досвіду, здатності до естетичного й ціннісного осмислення життя.

Гуманістичний підхід, покладений в основу розвитку сучасної освіти, має на меті забезпечити свідомий вибір особистістю духовних цінностей і на основі їх сформувати стійку індивідуальну систему ціннісних орієнтацій. Суспільні цінності тільки тоді стануть власними ідеалами людини, спонукатимуть її до активності, саморозвитку й самовиховання, якщо вона сприйматиме й чітко усвідомлюватиме їх. Це означає, що цінність набуває спонукального мотиву діяльності, коли вона інтеріоризована особистістю. Психологічний механізм інтеріоризації дає змогу простежити розвиток духовних потреб індивіда. Під час діяльності людина створює нові об'єкти, які викликають нові потреби [10]. За наявності певних умов, які стимулюватимуть самостійну діяльність учня, сприятимуть формуванню в нього власних духовних потреб, розглядаємо навчання мови як організований процес інтеріоризації загальнолюдських цінностей. Зіставлення своїх дій, учинків і поведінки з майбутньою власною

діяльністю, дасть змогу підлітку спрогнозувати її згідно із соціальними вимогами і трансформувати у внутрішню потребу.

Ідею про мову як засіб інтерпретації світу й «духу народу» свого часу висловив Вільгельм фон Гумбольдт, зазначивши, що різні мови – це не різні позначення однієї й тієї самої речі, а різні бачення її, і відмінності між ними треба розглядати як силу, що пронизує всю історію людства. Німецький мовознавець наголошував на тому, що різні мови є для нації органами їхнього оригінального мислення й сприйняття [1].

Існування *мовної картини світу* зумовлене процесом пізнання, яке є невід’ємною сутністю людського буття. У кожного народу своя, неповторна мовна картина світу, яка певним чином впливає на мислення носіїв її культури. Таким чином мова використовується як засіб пізнання суспільства, його культури, історії, природи, умов і способу життя людей.

Мовна й концептуальна картини світу створені людиною й становлять основу її ментальності, аксіологічної (оцінної) за своєю природою, оскільки оцінювання є складником людського пізнання й людської натури загалом. Лінгвокультурологи позиціонують цінність як основний орієнтир для носія культури, тому виокремлюють поняття «ціннісна картина світу». Ціннісну картину світу визначають за сукупністю суттєвих для певної культури основних ознак, що відображають загальнолюдські цінності й визначають межі національних культур.

Ми керуватимемося таким визначенням цього поняття: *ціннісна (аксіологічна) картина світу* – комплекс найважливіших для нації й особистості оцінних суджень, що співвідносяться із правовими, релігійними, моральними кодексами, загальноприйнятими судженнями й уявленнями певної соціокультурної спільноти [7, с.86].

Маючи потужний аксіологічний потенціал, українська мова, яка сама по собі вже є найважливішою національною цінністю, сприяє засвоєнню учнями загальнокультурних цінностей, норм взаємодії в соціумі, правил соціальної поведінки. Інтеріоризація є цілісним процесом і здійснюється особистістю як на інтелектуальному, так і на емоційно-чуттєвому рівнях сприймання [11]. Тому

становлення ціннісно-сміслових орієнтацій учнів тісно пов'язане із соціокультурним аспектом навчання української мови, представленим у програмі соціокультурною змістовою лінією. Реалізація її здійснюється під час вивчення лінгвістичних тем, зокрема, синтаксису. Однак досі бракує методичних рекомендацій щодо організації такої роботи на уроці, не розроблено систему вправ і завдань, спрямованих на засвоєння учнями системи цінностей у процесі вивчення мовних тем.

Інтеріоризації цінностей дев'ятикласниками сприяють розроблені вправи й завдання із синтаксису складного речення. Засвоєння цінностей учнями відбувається як під час ознайомлення зі змістом текстів, дібраних для комплексних вправ, так і в процесі аналізу їх, відповідей на запитання, обґрунтування власного погляду на обговорювану проблему, проведення дискусій тощо. Тексти соціокультурної тематики дібрано з урахуванням як інформативного наповнення, так і пізнавального змісту їх, виховних можливостей, наявності виучуваних лінгвістичних одиниць; а у формулюванні запитань і завдань закладено можливості організації учнями власної навчальної діяльності, взаємодії в парі, у групі під час обговорення проблеми, самостійної роботи, рефлексії.

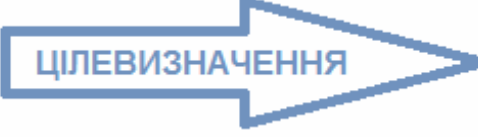
Описана система завдань і вправ із синтаксису сприятиме становленню ціннісних орієнтацій учнів 9-х класів у процесі вивчення складного речення. Інноваційна сутність її полягає в тому, що, по-перше, процес інтеріоризації цінностей учнями під час вивчення складного речення переходить в якісно нову стадію, яка характеризується синтезом знань і вмінь, набутих раніше, поглибленням міжпредметних зв'язків; по-друге, здобуті країнознавчі, лінгвокраїнознавчі й соціолінгвістичні знання й набуті вміння сприяють усвідомленню підлітками власної приналежності до української культури, виробленню стійкої потреби й готовності стати активними членами українського суспільства, розвитку патріотизму, національної самосвідомості, громадянської активності, відповідальності за свої вчинки.

Наведемо кілька таких вправ.

Тема «Складне речення». Соціокультурна тема «Доброчинність».

Епіграф:

*Що може бути шкідливіше за людину, котра володіє знаннями
найскладніших наук,
але не має доброго серця
(Г. Сковорода).*

 ЦІЛЕВИЗНАЧЕННЯ	<ol style="list-style-type: none">1. Чого ви очікуєте від цього уроку?2. Як ви плануєте досягти своїх цілей?3. Сформулюйте і запишіть кілька цілей, які будуть вам дороговказом на уроці.
---	---

Вправа 1. У 8 класі ви вивчали синтаксис простого речення. Пригадайте вивчене раніше й дайте відповіді на такі запитання:

1. Що вивчає синтаксис?
2. Чим збагатили вас знання цього розділу?
3. Які вміння вам знадобилися в житті?
4. До яких умінь і навичок ви найчастіше вдаєтеся?
5. Оберіть одне з речень наступної вправи і на прикладі його розкажіть, що вам відомо про речення.

Вправа 2. І. Прочитайте мовчки текст, визначте тему та доберіть інший заголовок.

Стародавнє коріння української благодійності

Невід'ємним складником культурного й суспільного життя українців завжди була доброчинність*. Витоки й поширення благодійності** тісно пов'язані з прийняттям християнства, і з того часу вона визнається нормою християнської моралі*. У середні віки та нові часи церква й монастирі були центрами соціальної допомоги знедоленим і незаможним, ці заклади виконували основні функції: забезпечення нужденних грошима, натуральними продуктами (милостиня), лікування й навчання.

Розвитку доброчинності в середні віки також сприяло ктиторство, коли певна особа споруджувала або відновлювала церкву, відмовляючись від прав власності на неї. У литовсько-польську добу багато княжих родів, церковних діячів, місцевих урядників сприяли розвиткові української культури й освіти, опікувалися** православною церквою, соціально незахищеними верствами населення. Великий внесок в оборону православної церкви та розвиток української культури зробили свого часу князь Костянтин Острозький та митрополит Петро Могила.

Протягом XVI – XVIII ст. важливу роль у справі піднесення національно-релігійної свідомості українського народу відігравали громадські організації міщанства* – братства, які багато уваги приділяли влаштуванню шпиталів*, притулків, лікарень, шкіл, друкарень, реставруванню соборів, моральному й духовному вихованню молоді.

Численні згадки дослідника козацької доби, історика Дмитра Яворницького засвідчують, що одним із важливих пунктів кодексу козацького лицарства було визнано добродійність (*За Л. Пескіною*).

1. У чому полягає сутність добродійності? Із чим пов'язані витоки її в Україні?
2. На що була спрямована діяльність благодійників давніх часів?
3. Як ставитеся до справи добродійності ви?

Запитання й завдання:

1. Використовуючи знання, здобуті раніше на уроках української мови, назвіть у тексті прості й складні речення.
2. Оберіть два складних речення, прочитайте їх, дотримуючись правильної інтонації. Укажіть, як з'єднані між собою частини складних речень. Зверніть увагу на інтонацію складного речення. Чи мають інтонацію кінця прості речення, що входять до складного?
3. Звірте свої думки з теоретичними відомостями, поданими після вправи.

II. На основі складених речень підготуйте невелике усне висловлення на тему: «Добродійність – безплатна допомога тим, хто цього потребує». Обґрунтуйте думку щодо вибору стилю вашого висловлення.

Вправа 3. I. Прочитайте речення, з'ясуйте значення слів у дужках за допомогою тлумачного словника. Доберіть потрібне за змістом слово і запишіть речення.

1. Киянка Галина Мовчан внесла (*вклад, внесок*) у сумі тисяча гривень на реставрацію церкви, яку відбудовує сільська громада (*З журналу*). 2. Значний (*вклад, внесок*) у справу створення українського професіонального театру зробив Тарас Шевченко (*О. Пономарів*). 3. (*Вантаж, тягар*) неприємних спогадів знову примусив дівчину хвилюватися, проте вона змогла зосередитися на завданні (*З журналу*). 4. Вони мовчки висаджували (*вантаж, тягар*) на плечі один одному (*О. Гончар*). 5. Тепер колишній доцент університету став дипломатом, він (*становить, представляє*) інтереси України в Хорватії (*З журналу*). 6. Досвід Польщі в розвитку сільського господарства (*становить, представляє*) великий інтерес для України» (*З журналу*).

Вправа 4. Об'єднайтеся в групи по чотири-п'ять осіб і обговоріть організаційні питання щодо підготовки спільного проекту, який ви представите після вивчення соціокультурної теми «Доброчинність» (через чотири-п'ять уроків). Оберіть одну з пропонованих тем для групи (простежте, щоб теми не повторювалися), узгодьте напрями діяльності, які виконуватиме кожен (пошук інформації, добір ілюстративного матеріалу, написання творчої роботи, вироблення власного творчого продукту: малюнка, фото, відео, інтерв'ю з відомими благодійниками тощо). Обговоріть умови взаємодопомоги в пошуку джерел інформації (з публіцистичних, наукових, художніх творів, енциклопедій, телебачення, Інтернету тощо). Готуючись до захисту проекту, складіть словнички: синонімів, тлумачний, доберіть фразеологізми, прислів'я про допомогу людям, запишіть імена благодійників, меценатів, які прославили Україну в минулому й сьогодні.

Теми проектів

1. Доброчинність – явище, що характеризує зрілість громадянського суспільства.
2. Витоки благодійництва в Україні.
3. Відомі українські доброчинці XIX – початку XX століття.
4. Благодійники мого міста (селища, села).
5. Збереження традицій благодійництва, меценатства в сучасному українському суспільстві.
6. Українські жінки-меценатки минулого й сьогодення.

Рекомендована література

1. Слабошпицький М. Українські меценати. Нариси з історії української культури [навчальне видання] / М. Слабошпицький. – К.: Ярославів Вал, 2001. – 327 с.
2. Пескіна Л., Бурсова Н. Українські меценати [Електронний ресурс]. Режим доступу: shevcbs.kiev.ua/objects/files/obj9431/gallery1223462012.doc.

Вправа 5. Виконайте один із варіантів домашнього завдання.

I. Випишіть із художнього або публіцистичного тексту вісім складних речень: чотири сполучникових і чотири безсполучникових. Визначте межі частин у них та виділіть граматичні основи. Назвіть засоби зв'язку частин складного речення.

II. Складіть невеликий письмовий твір-роздум, тема якого зазначена в епіграфі (висловлення Г. Сковороди). Обґрунтуйте вибір стилю твору.

Тема **«Використання складносурядних речень у мовленні».**

Соціокультурна тема **«Українські меценати».**

Вправа 1. I. Прочитайте діалог за особами. Визначте тему й мету цього інтерв'ю*.

– Ви написали книжку про українських меценатів** різних часів, а чи всі факти на означену тему в ній викладені?

– Є багато прикладів з історії й сучасності українського благодійництва, проте не могло все вміститися в одній книжці. Це явище вимагає найдокладнішого дослідження.

– У вашій книжці йдеться про кількох українських добродійників, які живуть поза межами України. Хіба тільки ними вичерпується перелік тих, хто заслуговує наймення меценатів?

– Звичайно ж, ні. Я пишу тільки про тих, кого особисто знаю, чиї долі видалися мені особливо помітними в нашій національній історії. Смак до благодійництва з'явився в незалежній Україні, і це є важливим фактом. З'явилося багато відомих добродійних організацій, наприклад, «Відродження».

– Ви вірите, що благодійництво в Україні стане справді масовим явищем?

– Гадаю, як і в більшості сучасних держав, благодійництво стане добрим тоном і неодмінною складовою діяльності громадських організацій країни. Цей досвід наш народ мав, починаючи з часу прийняття християнства. Так, князь Володимир уже 996 року офіційно поклав громадську опіку на духовенство, визначивши десятину на утримання монастирів, церков, а сестра Володимира Мономаха Яна Всеволодівна 1086 року заснувала при Андріївському монастирі перше в Європі жіноче училище й своїм коштом утримувала його.

– Отож маємо підстави сказати, що традиція добротворення сьогодні відновлюється?

– Так. І цій традиції належить не лише минуле, а й майбутнє (*За матеріалами книги М. Слабошпицького «Українські меценати»*).

1. Сформулюйте стисло основну думку прочитаного.

2. Назвіть відомі вам благодійні організації, які діють нині в Україні.

3. Чи згодні ви з думкою, що благодійність стає масовим явищем в Україні? Обґрунтуйте вашу відповідь.

Запитання й завдання:

1. Проаналізуйте, які речення частіше використовують учасники діалогу: прості, ускладнені, складні. Як це характеризує їхнє мовлення?

2. Назвіть у тексті складносурядні речення, установіть смислові зв'язки між частинами їх, поясніть постановку розділових знаків.

3. Зробіть висновок про роль складних речень у мовленні.

Вправа 2. І. Прочитайте текст мовчки. Визначте його тему.

Меценат Петро Яцик

У книжці «Українець, який відмовився бути бідним» я написав про бізнесмена-мецената Петра Яцика, українця, який давно живе за межами України. Запам'яталася розповідь мецената під час нашої зустрічі.

«Життя – це боротьба. Моє життя є доказом, що, почавши з нічого, власною працею можна досягти успіху.

Я народився в селянській родині в Західній Україні. У юному віці довелося виїхати до Канади, і там життя не завжди бачив у позитивному світлі. Спочатку мив посуд у ресторані. Було важко фізично й психологічно, але не здавався і вірив у завтрашній день.

З часом я заснував будівельне підприємство. Почав із будівництва кількох будинків, а згодом уже зводив промислові об'єкти.

Щоб мати успіх, треба швидко вчитися, витримати конкуренцію, пізнати закони країни. Досягнувши рівня фінансового самозабезпечення, я почав жити і працювати для ідеї, для України. Я громадянин Канади, але народився в Україні і не відчуваю потреби вдавати з себе когось іншого».

Яцик-меценат постійно фінансово підтримував науку, освіту, культуру, і з ними він пов'язував сподівання на піднесення ролі України в світі. Видатний бізнесмен створив багато наукових центрів, мільйон доларів подарував на заснування Центру досліджень історії України в Канаді. На кошти Освітньої фундації Яцика створено кафедру українознавства в Гарварді*, здійснюється переклад англійською мовою «Історії України-Руси» Михайла Грушевського.

Для популяризації української мови почесний президент Ліги українських меценатів Петро Яцик створив і фінансував Міжнародний конкурс юних знавців української мови для учнів 2-11 класів, переможці якого одержали грошові премії (*За М. Слабошпицьким*).

II. Як ви зрозуміли, хто такий Петро Яцик? Від імені яких осіб ведеться розповідь?

III. Уявіть ситуацію: під час підготовки проекту «Доброчинність» ви одержали завдання інсценізувати діалог кореспондента з Петром Яциком. Оберіть роль (кореспондента чи мецената) і, використовуючи відомості з тексту, підготуйте репліки (запитання й відповіді). Розіграйте діалог за особами. З'ясуйте, чи досягнув мети висловлення кожен персонаж.

Таким чином, інтеріоризація цінностей учнів 9-х класів у процесі вивчення синтаксису складного речення відбувається за допомогою спеціальної системи комплексних вправ, які містять тексти соціокультурної тематики й системи запитань і завдань. Для реалізації практичної мети навчання тексти дібрано такі, що моделюють реальні сфери спілкування, комунікативні ситуації й презентують мовленнєві засоби для вирішення їх; освітня мета використання текстів полягає в наповненості їх країнознавчою інформацією, автентичності (здатності відтворювати ситуації й події, характерні для країни); розвивальна роль тексту полягає в сприянні розвитку пам'яті, мислення, творчої уяви учнів.

Interiorization of cultural values students in the study of complex sentence

Abstract. In article on the basis of analysis of philosophical, psychological, methodological works clarified the nature of concepts "value", "value picture of the world", "value orientation", "interiorista". Accented the importance of a valuable component as part of the internal structure competence. Clarified the psychological mechanism of internalization values students 9 class and the organization of the process on lessons the Ukrainian language. Based on the assertion that there is interiorista a holistic process and is carried out by the person as the intellectual, and on the emotional levels of perception, marked on the importance of implementation during the study of language the sociocultural content line, aimed at understanding and assimilation General cultural and national values of the students. The selected typology values for the complex of exercises developed by text-based socio-cultural subjects. The samples of the innovation system exercises and tasks on the syntax of complex sentences, aimed at the formation of a competent language individual.

Key words: values, value orientation, interiorista, competent language personality, syntactic competence, sociocultural approach.

Интериоризация общекультурных ценностей учениками в процессе изучения сложного предложения.

В статье на основе анализа философских, психологических, методических трудов выяснена суть понятий «ценность», «ценностная картина мира», «ценностные ориентации», «интериоризация». Сделан акцент на ценностном компоненте как важной составляющей внутренней структуры

компетентності. Вияснені особливості психологічного механізму інтеріоризації цінностей учениками 9 класу і визначені умови організації цього процесу на уроках української мови. ґрунтуючись на судженні, що інтеріоризація – це цілісний процес, який відбувається як на інтелектуальному, так і на емоційно-чуттєвому рівнях сприйняття особистості, акцентовано на важливості реалізації соціокультурної змістової лінії в ході вивчення лінгвістических тем, яка направлена на усвідомлення і засвоєння учениками загальнокультурних і національних цінностей. Виділено типологію цінностей для складних вправ, які містять тексти соціокультурної тематики. Представлено зразки інноваційної системи вправ і завдань по синтаксису складного речення для формування компетентної мовної особистості.

Ключові слова: цінності, ціннісні орієнтації, інтеріоризація, компетентна мовна особистість, синтаксическа компетентність, соціокультурний підхід.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксіологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога: Монографія / за заг. ред. Л.О.Хомич. – Київ-Ніжин, 2010. – 143 с.
2. *Выготский Л.С.* Педагогическая психология. – М.: Педагогика-Пресс, 1996. – 536с.
3. Державний стандарт базової і повної середньої освіти. Освітня галузь «Мова і література» [Текст] // Дивослово. – 2011. – № 8. – С. 20-27.
4. *Каган М.С.* Философская теория ценностей. – СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1997. – 205 с.
5. Кухарчук І. О. Комунікативно-діяльнісний підхід до вивчення синтаксису у фаховій підготовці вчителя-словесника / І. О. Кухарчук // Українська мова і література в школі. – 2005. – № 2. – С. 50-54.
6. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки. – uoord.kharkivosvita.ukr.net.ua/ref/str.dok. – 23 с.
7. *Савченко О.Я.* «Від людини освіченої – до людини культури». Ціннісні орієнтації загальноосвітньої підготовки учнів // РІШ., 1996. – №5-6. С.3-4.
8. *Сафонова В.В.* Соціокультурний підхід к обучению иностранному языку как специальности: Дис.... д-ра пед. наук.– М., 1992.– 528 с.
9. Сучасна українська літературна мова : Підручник /А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; [за ред.. А. П. Грищенка]. – 3-тє вид., допов. – К.: Вища школа, 2002. – 439 с.

10. Інтернет-ресурс –

http://www.google.com/url?q=http%3A%2F%2Fbibliograph.com.ua%2Fpedagogika-3%2F200.htm&sa=D&sntz=1&usg=AFQjCNGAW-eJ65kLBUkW6z68b0DjTean_w

11. Інтернет-ресурс –

http://www.google.com/url?q=http%3A%2F%2Fosvita.ua%2Fvnz%2Freports%2Fpsychology%2F28264%2F&sa=D&sntz=1&usg=AFQjCNEIfTtyxoz2IIMUEgyyUKz11dp_yQ

LITERATURA

1. Aksiologichny`j pidxid – osnova formuvannya cilisnoyi osoby`stosti majbutn`ogo pedagoga: Monografiya / za zag. red. L.O.Xomy`ch. – Ky`yiv-Nizhy`n, 2010. – 143 s.
2. Выготский`j L.S. Pedagogy`cheskaya psy`xology`ya. – M.: Pedagogy`ka-Press, 1996.–536s.
3. Derzhavny`j standart bazovoyi i povnoyi seredn`oyi osvity`. Osvitnya galuz` «Movy` i literatury`» [Tekst] // Dy`voslovo. – 2011. – # 8. – S. 20-27.
4. Kagan M.S. Fy`losofskaya teory`ya cennostej. – SPb.: TOO TK «Petropoly`s», 1997. – 205 s.
5. Kuxarchuk I. O. Komunikaty`vno-diyal`nisny`j pidxid do vy`vchennya sy`ntaksy`su u faxovij pidgotovci vchy`telya-slovesny`ka / I. O. Kuxarchuk // Ukrayins`ka mova i literatura v shkoli. – 2005. – # 2. – S. 50-54.
6. Proekt Nacional`noyi strategiyi rozvy`tku osvity` v Ukrayini na 2012 – 2021 roky`. – ruoord.kharkivosvita.ukr.net.ua/ref/str.dok. – 23 c.
7. Savchenko O.Ya. «Vid lyudy`ny` osvichenoyi – do lyudy`ny` kul`tury`». Cinnisni oriyentaciyi zagal`noosvitn`oyi pidgotovky` uchniv // RSh., 1996. – #5-6. S.3-4.
8. Safonova V.V. Socy`okul`turnyj podxod k obucheny`yu y`nostrannomu yazyku kak specy`al`nosty`: Dy`s.... d-ra ped. nauk.– M., 1992.– 528 s.
9. Suchasna ukrayins`ka literaturna mova : Pidruchny`k /A. P. Gry`shhenko, L. I. Macz`ko, M. Ya. Plyushh ta in.; [za red.. A. P. Gry`shhenka]. – 3-tye vy`d., dopov. – K.: Vy`shha shkola, 2002. – 439 s.
10. Internet-resurs –
http://www.google.com/url?q=http%3A%2F%2Fbibliograph.com.ua%2Fpedagogika-3%2F200.htm&sa=D&sntz=1&usg=AFQjCNGAW-eJ65kLBUkW6z68b0DjTean_w
11. Internet-resurs –
http://www.google.com/url?q=http%3A%2F%2Fosvita.ua%2Fvnz%2Freports%2Fpsychology%2F28264%2F&sa=D&sntz=1&usg=AFQjCNEIfTtyxoz2IIMUEgyyUKz11dp_yQ